

A hazai anglofilia gyökerei és stációi Egy viszonzatlan szerelem?

Frank Tibor (1948. február 3. – 2022. szeptember 15.) emlékére

A hazai politikai gondolkodásban rendkívül erős volt az anglofil irányzat. Neves képviselői számára Nagy-Britannia, valamint az Egyesült Államok eszmény, példakép és követendő minta volt. Összefonódott a parlamentarizmus, a demokrácia, a szabadságjogok és a fair play eszméjével és eszményével. A diktatúra, a totalitarizmus fenyegetésével és térhódításával szemben alternatívát jelentett, és a politikai támogatás reményét keltette. Az angolul beszélő országok irodalma a fordítások révén beépült a magyar kultúrába és hatott a közvéleményre.

A magyar nemesség mindig Európa nyugati feléhez érezte magát közelállónak, de példaképe és mércéje nem a szétagolt Németország, és nem a véres forradalmakat és hosszú háborúkat kirobbantó Franciaország volt, hanem a 19. század legsikeresebb nagyhatalma, Anglia, egy stabilan alkotmányos monarchia. Mértékletes politikával a terjedő szabadság és a jólét megvalósítója otthon, a civilizáció terjesztője Ázsiában és Afrikában, miközben megőrizte hagyományait és a régi vezető réteg befolyását. A brit viszonyoknak más és más vonásait látva tisztelte a szigetországot Magyarországon az arisztokrácia, a dzsentri, a kapitalista vállalkozó, az értelmiségi középosztály, sőt a szervezett munkásság is. A jórészt képzelt angol-magyar hasonlóság és kölcsönös szimpátia illúzióját jól tükrözte egy 1906-ban született versike.

A KÉT ŐS-ALKOTMÁNY

Angol nemzet nagy fiai / Ide jöttek hozzánk. / Megbecsülik hogy föltámadt / Újra Magyarországot.

Megbecsülik és örülnek, / Hogy a Balkán élén / Magyar nemzet vezet újra / Egyetértve, békén.

Erejének tudatára / Végre magyar ébredt, / Európa földén át tör / A magyar önérzet.

Legrégibb az alkotmánya / Angolnak s magyarnak, / Zsarnok önkényt réges-régen / Már porba tiportak.

Ám az angol idegennek / Soha nem is hódolt. / Szemben állott hideg-büszkén, / Akár rossz vagy jó volt.

Szövetkezett magyar s angol/ Álnok német ellen... / Így fog jutni győzelemre / Igaz szabad szellem.

A legrégibb szent szabadság / Tiéd, angol s magyar... / Ha ti ketten összefogtok, / Győztök együtt hamar!

És magára marad csúful / Telhetetlen német. /S magyar, angol, - egész világ / Tisztelni fog téged!

A Magyarország politikai modernizációját, átalakulását szorgalmazó körök, a reformkortól 1956-ig 1989-ig, erőt merítettek a szigetország, majd/és Amerika példájából, számítottak támogatásukra. 1914 előtt nálunk pontatlanul Angliának nevezett világhatalom széles köröknek imponált, szerepét és súlyát az első világháború, még inkább 1945 után átvette az Egyesült Államok, ez viszont szélesebb körökben váltott ki rokonszenvet és reményt, mint a korábban csodált Anglia. Az angol nyelv II. világháború utáni diadalútja nagyon fölerősítette az angolul beszélő országok ismeretét, népszerűségét és tekintélyét.

Kérdés, hogy a két nagy demokrácia jelenlegi belső nehézségei, megkérdőjelezhető divatjai, „hanyatlása” mennyiben fogja megváltoztatni nálunk is az anglofil gondolkodást és a külpolitikai orientációt.

Kronologikus vázlat

A középkorban a távolság ellenére kölcsönös ismeret, kulturális – egyetemi, irodalmi és vallási kapcsolatok

A reformkorban modell (Széchenyi, Kossuth), nagy költőink fordítanak angolból. Bölöni Farkas Sándor: Utazás Észak-Amerikában, 1835 (betiltják). John Paget: Hungary and Transylvania

1848/49: remény a támogatásra, a szimpátia nagy volt

Kossuth amerikai fogadtatása, 1851-52

1867 után angol politikatörténet beható ismerete, parlamenti hivatkozások, brit dicséret, „anglománia” a divatban és a sportban. Angol Tanszék 1886-tól

1905-14: angol támogatás reménye és kudarca. Az Országház és a magyar parlamentarizmus mintája a brit (Tisza István). Seton-Watson, Knatchbull-Hugessen, elveszett presztízs

1919- 1944: brit szerep a konszolidációban és Trianon brit kritikája. Lord Rothermere kampánya, Bethlen Angliában, Hungarian Quarterly (1944-ig!), Teleki angol-amerikai kapcsolatai, remény a revízió támogatására. Montgomery USA követe. Horthy angolbarátsága, illúziók, hogy nem engedik át Közép-Európát Sztálinnak

1945-47: remény a demokrácia támogatására, 1948-1956: titkolt Nyugat-barát közvélemény, sok fordítás az angol és amerikai irodalomból. Filmek, Beatles, SZER - „Teenager Party

1988-1994: a rendszerváltozás előmozdítása, atlantizmus (Thatcher, Bush, Antall)

Jeszenszky Géza

Irodalom:

Frank Tibor: Britannia vonzásában. Budapest: Gondolat Kiadó, 2018.

Gál István: Magyarország és az angolszász világ. Szer. Frank Tibor, Gál Ágnes és Gál Julianna. Budapest: Argumentum Kiadó, Országos Széchényi Könyvtár, 2005.